

2.1.2.f PLANTES VASCULARS

Els termes "flora vascular" i "plantes vasculars" designen un conjunt d'éssers vivents majoritàriament terrestres i autòtrofs agrupats a les Divisions Pteridòfits i Espermatòfits, que totalitzen actualment, a nivell mundial, més de 250.000 espècies.

El nombre de tàxons de plantes vasculars de rang específic i subespecífic presents a Catalunya es trobaria al voltant dels 3.600, dels quals aproximadament 3.400 serien autòctons i la resta introduïts. Si tenim en compte que s'han enregistrat fins a 461 tàxons al·lòctons, el nombre total de tàxons espontanis i subespontanis de la flora vascular catalana s'aproparia als 3.900. De tots aquests, prop uns 279 són endèmics del territori català o bé del NE de la península Ibèrica.

Les xifres esmentades, tot i que resulten molt inferiors a les enregistrades en àrees tropicals, situen la flora catalana entre les més riques de l'àmbit europeu i mediterrani. Gràcies a la situació geogràfica i a la diversitat d'ambients existent, el territori català conforma una interessant cruïlla biogeogràfica on hi conviuen plantes dels elements florístics mediterrani, eurosiberià i boreoalpí en una àrea relativament petita. Com ja s'ha indicat, no hi manquen tampoc les plantes endèmiques, que en uns casos representen relíquies de la flora d'èpoques pretèrites, i en altres són l'exponent de la capacitat evolutiva de la flora actual.

Nombre de tàxons (amb rang d'espècie o de subespècie) de la flora vascular i nombre endemismes de Catalunya, comparats amb d'altres zones de tot el món. (a) endemismes en sentit estricte + endemismes gairebé restringits a Catalunya; (b) endemismes del NE de la península Ibèrica. Dades de Bolòs & al. (1993), Sáez & al. (1998) per a Catalunya, i d'altres fonts per a la resta del món

Territori	Tàxons de plantes vasculars	Tàxons endèmics	% endemismes
Europa	12.500	3.500	28
Catalunya	c. 3.600	(a) 69 (b) 279	1,9 7,8
Illes Balears	c. 1.700	130	7,65
País Valencià	3.048	c. 110	3,6
Península Ibèrica	c. 8.000	950	11,9
França	4.650	133	2,9
Africa	45.000	35.000	87,5
Amèrica del Nord	20.000	4.198	2,1
Amèrica Central	35.000	19.000	54,3
Amèrica del Sud	70.000*	55.000*	78,6
Subcontinent Indi	25.000	12.000	48
Àsia S i E	45.000*	18.650	41,4
Àsia C i N	17.500	2.500	14,2
Austràlia i Nova Zelanda	17.580	16.202	92,1
Illes del Pacífic	11.500	7.000	60,8

En el context geogràfic català, la diversitat florística més gran s'observa als sistemes muntanyosos, més diversos en ambients i alhora més ben conservats que la resta del territori. Les dades de la taula 3, corresponents a quadrats UTM de 10x10 km pertanyents als diferents territoris fitogeogràfics de Catalunya, són prou il·lustratius en aquest sentit.

Els valors més elevats de la relació nombre de tàxons/superfície s'enregistren, de llarg, a les comarques pirinenques, a les quals, en conjunt, hi és representat prop d'un 75% de la flora catalana. De l'estima de 3.500 espècies pirinenques, 200 són endèmiques. Aquestes dades fan que la serralada sigui considerada un dels nuclis de biodiversitat vegetal i d'endemicitat més importants, no només de la península ibèrica, sino també de tot el continent europeu.

Altres àrees de muntanya destacables també per la seva diversitat florística són la península del cap de Creus, el massís del Montseny, les muntanyes catalanídiques centrals i els Ports de Tortosa-Beseit. Aquests darrers, es poden considerar l'extrem septentrional d'un segon centre de diversitat de la península Ibèrica; s'hi han enregistrat prop de 1400 tàxons, dels quals una vintena d'endèmics.

Pel que fa a la terra baixa, cal destacar sobretot dues àrees per la riquesa i la originalitat de la seva flora: el territori sicòric, que conté interessants elements de flora de tendència estèpica continental, i el delta de l'Ebre, ric en plantes halòfiles i d'ambients aigualosos.

L'estat de conservació de la flora depèn tant de factors interns (amplitud ecològica, biologia de la reproducció de les plantes) com externs (extensió i vulnerabilitat dels hàbitats específics, intensitat de l'impacte humà sobre aquests hàbitats). No cal insistir, doncs, en la transcendència d'aquest darrer factor al territori català, gairebé tot el qual es troba sotmès a diverses modalitats i intensitats d'impacte antròpic.

Globalment, podem qualificar l'estat de conservació de la flora catalana d'acceptable; fins i tot de força bo en el cas de la flora de muntanya, especialment als Pirineus. En canvi, hom detecta deficiències importants en els següents grups de plantes i ambients (vegeu també el capítol "Comunitats vegetals" de l'EDB):

- Flora dolciaqüícola i halòfila. En moltes zones del litoral i de l'interior, els seus hàbitats han experimentat importants regressions com a conseqüència de la transformació del medi. De fet, una gran part de les extincions de flora vascular enregistrades a Catalunya durant aquest segle han afectat a plantes d'aquests ambients.
- Flora de tendència estèpica continental. A hores d'ara, la seva representació és molt migrada, com a conseqüència de les importants transformacions que ha patit el territori, i en especial l'expansió dels regadius.

- Flora de distribució austromediterrània, associada al domini de la màquia litoral. Ha patit importants regressions com a conseqüència de la transformació del medi (urbanització, construcció de grans vies de comunicació).

Quant als factors de risc per a la conservació de la flora, els tres que considerem més rellevants a Catalunya són, per aquest ordre:

- Processos d'urbanització, obres civils i canvis d'ús del sòl en general
- Hiperfreqüentació, associada sobretot al turisme
- Recol·lecció per a usos comercials (industrials, artesanals o col·leccionistes)

En determinades àrees i ambients, també poden representar una amenaça:

- Proliferació de plantes al·lòctones invasores
- Sobrepastura
- Incendis

Als quals caldria afegir encara un factor intern, com és l'estenòcoria extrema d'algunes plantes, sobretot d'aquelles lligades a hàbitats rupícoles.

Nombre de tàxons endèmics i de tàxons no endèmics en situació de risc de la flora catalana assignats a les categories IUCN (1994). Entre parèntesis, nombre de tàxons protegits

	Categories IUCN								
	NT	LR-nt	LR-lc	VU	EN	CR	EW	EX	DD
Endemismes Catalans s.s.(***)	5		11 (4)	9 (6)	2 (2)	4			15 (1)
Endemismes catalans s.l. (**)	1		8 (5)	12 (5)					2
Endemismes NE ibèric	110 (10)	4 (3)	65 (11)	12 (7)	3 (1)	2 (1)			14 (1)
Plantes no endèmiques en situació de risc		30 (2)	126 (20)	57 (18)	7 (3)	1	1 (1)	2 + 6? (1)	28 (1)

Normes legals que afecten a la protecció o a la regulació de la flora vascular catalana

Administració	Normes		Plantes protegides
CEE	Directiva 92/43 (Habitats)	Annex II: espècies per a les quals cal designar zones especials de conservació	Boleum asperum Cypripedium calceolus Dracocephalum austriacum Kosteletzkya pentacarpa Luronium natans Marsilea strigosa Marsilea quadrifolia Petrocoptis montsicciana

		Annex IV: espècies que requereixen protecció estricta	Saxifraga vayredana Spirantes aestivalis
Estatal	RD 439/1990 (Catálogo nacional de especies amenazadas)		Thymus loscosii Delphinium bolosii
Autonòmica	Ordre de 5.11.1984 (DARP)	Art. 1: plantes protegides	Ilex aquifolium Leontopodium alpinum Taxus baccata
		Art. 2: plantes regulades	Gentiana lutea Chamaerops humilis
	Ordre de 28.10.1986 (DARP)		Ilex aquifolium Verd nadalenc
	Decrets 214/87, 47/88 i 120/89		Arbres i arbredes notables
	Ordre de 20.10.1987 (DARP)		
	Ordre de 31.7.1991 (DARP)		Herbassars de Posidonia oceanica, Zostera sp. i Cymodocea nodosa
	Decret 328/1992 (PEIN)	Annex 3: flora	215 tàxons en 56 espais (vegeu annex 3)

Objectius a assolir:

- Incrementar la recerca en diferents àmbits de la flora vascular catalana (estudis florístics i geobotànics, moleculars, genètics, de seguiment, etc.) en especial dels endemismes i altres plantes en situacions de risc i de les espècies invasores.
- Completar i aprofundir l'inventari florístic del territori català, especialment en zones poc prospectades, però sense oblidar la resta del territori. Els professionals, els gestors i el públic en general haurien de disposar de la informació generada per aquests estudis.
- Aconseguir una millor divulgació dels programes de recerca sobre aplicacions i ús sostenible de la flora autòctona.
- Aconseguir la sensibilització de la població sobre la necessitat de conservar el patrimoni biològic. En el cas de la flora vascular, incidir tant en els valors estètics com en les possibles aplicacions de les plantes i dels seus derivats (substàncies medicinals, essències, etc).
- Fomentar la cooperació i reorganització entre els departaments de l'administració implicats en la gestió del patrimoni natural i els equips d'especialistes en les diverses facetes.
- Aconseguir una eficient protecció de la flora silvestre "in situ" (protecció d'espècies i hàbitats) i "ex situ" (jardins botànics, bancs de llavors i de

germoplama, etc.) i la regulació de la recol·lecció i utilització d'espècies autòctones d'interès econòmic (com ara les plantes medicinals i ornamentals)

- Millorar el control (i, si s'escau, l'erradicació) de plantes invasores susceptibles de causar danys a les estirps autòctones en situació de risc.
- Aconseguir una compatibilització sostenible de les pràctiques silvícoles, pascícoles i agrícoles amb la preservació de la variabilitat genètica de la nostra flora.
- Fomentar el conreu de plantes autòctones d'interès comercial (ornamentals, medicinals, aromàtiques) amb el doble objectiu d'evitar la sobreexplotació de les poblacions naturals i, al mateix temps, diversificar els recursos econòmics de les zones rurals. L'ús de les races autòctones, permetria per una part la preservació dels seus recursos genètics i probablement estalviaria molts dels problemes d'adaptació al medi que presenten les races foranes.